

УДК 658.114

О.Я. Онешак, О.М. Боженко

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ПОЛІГРАФІЇ**

Суттєвим фактором успішного розвитку ринкових відносин та стабілізації економіки нашої держави є активізація діяльності малих підприємств як невід'ємного сектора ринкової економіки. У поліграфії України найбільш поширені малі підприємства, що базуються на державній комунальній власності: це переважно районні і міські друкарні. Однак, як показує практика, значна частина їх низькорентабельна, що викликано недостатньою технічною оснащеністю, низьким рівнем механізації, не досить сформованою спеціалізацією з урахуванням потреб регіонів, слабкою орієнтацією на місцеві джерела ресурсів, у першу чергу матеріалів, і на місцеві ринки збуту продукції. Ефективність функціонування малих підприємств в умовах становлення ринкових відносин потребує детального вивчення.

Дослідження діяльності малих підприємств у поліграфії охоплює вивчення їх техніко-економічних показників роботи, характеру продукції, техніко-технологічної бази виробництва, фінансових результатів. Для аналізу виробничо-господарської діяльності вибрані друкарні, підпорядковані Комітету інформації Львівської обласної державної адміністрації. Це двадцять дві друкарні, які випускають переважно газетну, бланкову, а також у невеликій кількості книжкову та образотворчу продукцію з обсягом виробництва в діючих у 1996 р. цінах від 23,2 до 547,5 тис. грн. і чисельністю промислово-виробничого персоналу 30–150 чол. Для зручності аналізу і забезпечення можливості порівняння показників друкарні за обсягом випуску продукції в діючих у 1996 р. цінах згруповані в чотири групи. До першої групи відносяться друкарні з обсягом випуску продукції до

70 тис. грн., до другої – від 71 до 100 тис. грн., до третьої – від 101 до 150 тис. грн і до четвертої – більше 150 тис. грн.

Збільшення обсягу продукції у звітному 1997 р. відносно базового 1996 р. (табл. 1) маємо в Сколівській, Мостиській, Червоноградській, Сокальській, Перемишлянській, Золочівській і Пустомитівській друкарнях. Найбільший приріст обсягу продукції виявлено в Сколівській районній друкарні. Разом з тим спостерігається загальна тенденція до зниження цього показника. Негативна його динаміка мала місце в більшості друкарень. Найзначніший спад обсягу продукції в діючих цінах у 1997 р. проти 1996 р. в Жидачівській і Радехівській районних друкарнях. А найбільший загальний обсяг випуску продукції забезпечили друкарні четвертої групи, найменший – першої.

Більш об'єктивно про динаміку випуску продукції друкарень можна судити на основі аналізу обсягу продукції в порівняльних цінах, оскільки на цей показник не впливають макроекономічні фактори (інфляція, збільшення цін на сировину, матеріали, електроенергію). Найбільший темп росту цього показника (табл. 2) виявлено в Сколівській районній друкарні.

Таблиця 1

Обсяг продукції в діючих цінах (тис.грн.)

Друкарні	Роки		Абсолютне відхилення від 1996 р. (+, -)	У процентах до 1996 р.
	1996	1997		
I група				
Сколівська районна	23,2	36,7	+13,5	158,2
Турківська районна	44,7	42,8	-1,9	95,7
Мостиська районна	46,1	62,7	+16,6	136,0
Городоцька районна	50,6	48,7	-1,9	96,2
Буська районна	54,1	43,9	-10,2	81,1
Червоноградська міська	67,7	84,8	+17,1	125,3
Всього по I групі	286,4	319,6	+33,2	111,6

II група				
Кам'янсько-Бузька районна	77,7	64,6	-13,1	83,1
Яворівська районна	78,0	67,4	-10,6	86,4
Радехівська районна	78,9	56,2	-22,7	71,2
Сокальська районна	82,5	89,5	+7,0	108,5
Старосамбірська районна	94,7	84,3	-10,4	89,0
Бродівська районна	98,6	94,9	-3,7	96,2
Всього по II групі	510,4	456,9	-53,5	89,5
III група				
Перемишлянська районна	108,2	134,5	+26,3	124,3
Самбірська міська	111,4	111,2	-0,2	99,8
Золочівська районна	112,5	118,8	+6,3	105,6
Миколаївська районна	117,1	113,7	-3,4	97,1
Бориславська міська	146,7	111,5	-35,2	76,0
Всього по III групі	595,9	589,7	-6,2	99,0
IV група				
Жидачівська районна	185,5	101,5	-8,4	54,7
Пустомитівська районна	194,7	214,1	+19,4	110,0
Стрийська міська	230,1	187,4	-42,7	81,4
Дрогобицька міська	302,5	266,3	-36,2	88,0
Львівська обласна книжкова	547,5	540,5	-7,0	98,7
Всього по IV групі	1460,3	1309,8	-150,5	89,7

Таблиця 2
Обсяг продукції в порівняльних цінах (тис.грн.)

Друкарні	Роки		Абсолютне відхилення від 1996 р. (+, -)	У процентах до 1996 р.
	1996	1997		
I група				
Сколівська районна	19,9	27,7	7,8	139,2
Турківська районна	44,4	36,3	-8,1	81,8
Мостиська районна	44,9	46,9	2,0	104,5
Городоцька районна	51,8	38,5	-13,3	74,3
Буська районна	81,3	64,2	-17,1	79,0
Червоноградська міська	141,0	115,3	-25,7	81,8
Всього по I групі	383,3	328,9	-54,4	85,8
II група				
Кам'янсько-Бузька районна	191,5	73,6	-117,9	38,4
Яворівська районна	59,2	54,9	-4,3	92,7
Радехівська районна	57,5	79,0	21,5	137,4
Сокальська районна	125,7	95,5	-30,2	76,0
Старосамбірська районна	278,6	63,3	-215,3	22,7
Бродівська районна	108,1	108,5	0,4	100,4
Всього по II групі	820,6	474,8	-345,8	57,9
III група				
Перемишлянська районна	221,2	269,8	48,6	122,0
Самбірська міська	169,8	80,6	-89,2	47,5

Золочівська районна	213,9	174,2	-39,7	81,4
Миколаївська районна	135,4	123,6	-11,8	91,3
Бориславська міська	208,1	141,8	-66,3	68,1
Всього по III групі	948,4	790,0	-158,4	83,3
IV група				
Жидачівська районна	373,7	111,5	-262,2	30,0
Пустомитівська районна	160,3	217,3	57,0	135,6
Стрийська міська	292,2	195,4	-96,8	66,9
Дрогобицька міська	325,5	316,2	-9,3	97,1
Львівська обласна книжкова	727,5	719,0	-8,1	98,9
Всього по IV групі	1878,9	1559,4	-319,4	83,0

Більшість друкарень зменшила виробництво продукції в порівняльних цінах в 1997 р. відносно 1996 р. Найбільш негативною динамікою цього показника характеризуються Старосамбірська та Жидачівська районні друкарні. Найменший спад обсягу продукції маємо в Львівській обласній книжковій друкарні, а найбільший – у друкарнях другої групи.

Аналіз обсягу випуску продукції в натуральному виразі показав, що більшість друкарень не випускає книжкову продукцію. Відсутність сучасного обладнання і прогресивної технології не дозволяє виготовляти і книжково-журнальну продукцію. Збільшили її випуск у звітному періоді порівняно з базовими лише Червоноградська, Золочівська та Дрогобицька друкарні. Найвищий темп приросту обсягу книжково-журнальної продукції (79%) забезпечила Золочівська районна друкарня. Різко зменшилося виробництво книжково-журнальної продукції в Перемишлянській (на 78,8%) і Пустомитівській (на 76,6%) друкарнях. Негативна тенденція до зниження цього показника

спостерігається в ряді й інших друкарень. У цілому найбільший обсяг випуску продукції спостерігається в друкарнях четвертої групи: у 1996 р. – 5466 тис. арк.-відб., у 1997 р. – 4581 тис. арк.-відб. Загальне збільшення обсягу випуску книжкової продукції (на 16%) виявлено тільки на підприємствах третьої групи. Бланкову продукцію випускають усі друкарні, образотворчу – тринадцять з двадцяти двох друкарень. Спостерігається загальна тенденція до зниження обсягу образотворчої продукції в усіх друкарнях. Найбільший спад цього показника (на 82,3%) виявлено в Червоноградській міській друкарні, найменший (на 19,3%) – у Пустомитівській районній. Збільшили обсяг випуску цієї продукції в 1997 р. проти 1996 р. Сколівська, Перемишлянська, Золочівська, Пустомитівська районні друкарні. В усіх інших друкарнях зменшилося виробництво бланкової продукції. Різке зменшення її виготовлення спостерігається в Самбірській (на 74%), Старосамбірській (на 73,5%), Жидачівській (на 67,8%), Кам'янсько-Бузькій (на 64,5%) друкарнях. Щодо газет, то їх випускають майже всі досліджувані друкарні. Так, у 1997 р. припинили випуск газет Сколівська, Буська, Бориславська і Жидачівська районні друкарні. Тільки в 1997 р. поновила випуск газетної продукції Старосамбірська районна друкарня. Збільшення обсягу цієї продукції в натуральному виразі спостерігається в Червоноградській (на 7%), Перемишлянській (на 31,7%), Львівській обласній книжковій (на 21,1%) друкарнях. У ряді інших друкарень знизився обсяг випуску газетної продукції в звітному періоді відносно базового. Найбільш негативну динаміку показника виявлено в Бродівській районній друкарні (зменшення виробництва на 56,1%).

Вивчення техніко-технологічної бази друкарень показало, що майже всі вони недостатньо технічно оснащені, рівень механізації праці низький. Більшість устаткування застаріла, відпрацювала понад п'ятнадцять років. Позитивним же є те, що майже всі друкарні поступово переходять на комп'ютерний набір.

Важливим показником ефективності функціонування підприємств є витрати на 1 грн. товарної продукції. Зменшення цього показника означає зниження собівартості і зростання прибутків підприємств. Як бачимо (табл. 3), витрати на 1 грн. товарної продукції високі в усіх друкарнях, що негативно

характеризує їх роботу і свідчить про низький рівень рентабельності, а в окремих друкарнях – про збитковість продукції. Так, у 1996 р. цей показник у друкарнях коливався в межах від 58,49 до 100,53 коп., а в 1997 р. – від 76,08 до 119,1 коп. У ряді друкарень (Сколівській, Червоноградській, Пустомитівській) витрати на 1 грн. товарної продукції вищі за одиницю. Спостерігається загальна тенденція до збільшення витрат на 1 грн. товарної продукції в переважній більшості друкарень. Зниження витрат у 1997 р. відносно 1996 р. виявлено лише в Мостиській, Буській, Старосамбірській та Миколаївській районних друкарнях. Найменші витрати на 1 грн. товарної продукції в друкарнях третьої та другої груп, найбільші – у друкарнях першої групи.

Таблиця 3
Витрати на 1 грн. товарної продукції (коп.)

Друкарні	Роки		Абсолют- не відхилення від 1996 р. (+, -)	У процентах до 1996 р.
	1996	1997		
I група				
Сколівська районна	92,67	102,72	10,05	110,84
Турківська районна	86,58	94,16	7,58	108,75
Мостиська районна	93,06	89,95	-3,11	96,66
Городоцька районна	85,57	85,63	0,06	100,07
Буська районна	93,34	90,66	-2,68	97,13
Червоноградська міська	99,70	119,10	19,4	119,46
Середні по I групі	91,82	97,03	5,21	105,67
II група				
Кам'янсько-Бузька районна	80,31	96,13	15,82	119,70

Продовження табл.3

Яворівська районна	93,97	97,18	3,21	103,42
Радехівська районна	81,62	85,23	3,61	104,42
Сокальська районна	84,61	95,19	10,58	112,50
Старосамбірська районна	100,53	91,70	-8,83	91,22
Бродівська районна	66,43	80,82	14,39	121,66
Середні по II групі	84,58	91,04	6,46	107,64

III група

Перемишлянська районна	92,24	89,89	-2,35	97,45
Самбірська міська	82,67	94,87	12,20	114,76
Золочівська районна	86,04	90,15	4,11	104,78
Миколаївська районна	78,65	76,08	-2,57	96,73
Бориславська міська	81,46	88,70	7,24	108,89
Середні по III групі	84,21	87,94	3,73	104,43

IV група

Жидачівська районна	58,49	85,62	27,13	146,38
Пустомитівська районна	94,5	102,19	7,69	108,14
Стрийська міська	90,48	93,22	2,74	103,03
Дрогобицька міська	89,62	94,67	5,05	105,63
Львівська обласна книжкова	98,26	98,39	0,13	100,13
Середні по IV групі	86,27	94,82	8,55	109,91

Про низьку ефективність виробництва свідчать і дані про прибуток друкарень. У 1996 р. їх балансовий прибуток складав від 0,9 до 57,7 тис. грн. У звітному 1997 р. у більшості друкарень прибуток зменшився і лише у шістьох друкарнях зріс від 3,6 до

35,1 тис. грн. Різке зниження балансового прибутку (на 55%) спостерігається на підприємствах другої групи. У друкарнях третьої і четвертої груп прибуток зменшився, відповідно, на 32,6 і 39,0%. Зниження прибутку на 2,7% зафіксовано в друкарнях першої групи.

Низький рівень прибутковості підприємств, а в ряді друкарень збитковість виробництва є головними причинами відсталості технічної бази, відсутності коштів для оновлення парку устаткування, впровадження нових технологій.

Експлуатація застарілої техніки гальмує оновлення асортименту продукції та підвищення її якості, що, у свою чергу, призводить до втрати замовників, зменшення кількості замовлень. За таких умов пошук шляхів і можливостей удосконалення техніко-технологічної бази виробництва, створення маркетингових служб на підприємствах, постійне вивчення ринку і конкурентного середовища, пошук замовників повинні зайняти важливе місце в діяльності підприємств.

Стаття надійшла до редколегії 28.01.99